



ПРАВО

ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 342.9

*І. Г. Овчарук,
перший заступник директора
Центр підвищення кваліфікації,
перепідготовки працівників та кінології Держмитслужби*

*В. І. Царенко,
кандидат юридичних наук, доцент
завідувач відділу наукових досліджень з правових питань митної справи
Державний науково-дослідний інститут митної справи*

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ОСНОВНОГО МЕТОДУ ВИЗНАЧЕННЯ МИТНОЇ ВАРТОСТІ ТОВАРІВ

Постановка проблеми. На сьогодні у міжнародній торгівлі одним із ключових інструментів захисту внутрішнього ринку держав є інститут митної вартості товарів. Україна, намагаючись сприяти розвитку міжнародної торгівлі, удосконалює зовнішньоторговельний режим приводячи національне законодавство в сфері митної вартості до вимог статті VII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) 1947 та Угоди про застосування статті VII ГАТТ 1994 р. У новому Митному кодексі України (далі МКУ) процес визначення митної вартості приведено до європейських стандартів. Проте органи доходів і зборів, на стадії коригування митної вартості товарів, що переміщуються через митний кордон України, зустрічаються із проблемою належної реалізації норм Глави 9 МКУ «Методи визначення митної вартості товарів, які ввозяться на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, та порядок його застосуван-

ня» щодо черговості застосування методів визначення митної вартості.

Це питання залишається актуальним на сучасному етапі розвитку державної митної справи України. Адже, близько 10% від всіх запитів, які надійшли до Держмитслужби України протягом 2012 року (497 запитів), стосуються визначення коду товару згідно УКТ ЗЕД та митної вартості[7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань митної вартості товарів у наукових працях займалися: В. Альміз, І. Г. Бережнюк, О. Борисенко, В. В. Ващенко, А. Д. Войцещук, С. В. Волосович, О. О. Гладілін, О. П. Гребельник, О. Б. Єгоров, С. В. Ківалов, С. Коляда, К. Конев, Т. В. Курило, О. Малярєвська, В. П. Науменко, І. Остапенко, П. В. Пашко, В. В. Суворов, С. С. Терещенко, Т. Тоцька, Г. О. Хабло, Н. Черкаська та інші автори [1-6]. Однак проблемні питання реалізації основного методу визначення митної вар-



тості товарів залишилися поза увагою цих науковців.

Метою статті є окреслення новацій Митного кодексу України в частині, що стосуються методів визначення митної вартості товарів, виявлення проблеми їх реалізації та визначення шляхів вирішення проблеми.

Результати досліджень. Основні зміни в частині визначення митної вартості, які передбачені новою редакцією МКУ, стосуються: порядку декларування митної вартості; здійснення контролю правильності її визначення; прийняття органами доходів і зборів рішень про коригування митної вартості; переліку документів, що подаються для підтвердження заявленої митної вартості, а також підстави для запиту додаткових документів; механізму випуску товарів у вільний обіг під гарантії у випадку коригування митної вартості; визначення митної вартості товарів, що експортуються. Зокрема, МКУ передбачено, чотири особливості визначення митної вартості, а саме, для товарів: що ввозяться на митну територію України і декларуються в митному режимі імпорту; що ввозяться на митну територію України і декларуються в інших митних режимах, що передбачають сплату митних платежів (крім транзиту); що ввозяться і декларуються в інших митних режимах, які не передбачають сплату митних платежів; що вивозяться за межі митної території України. В перших двох випадках, тобто для товарів, що ввозяться і декларуються в митному режимі імпорту та інших митних режимах, що передбачають сплату митних платежів, митна вартість товарів визначається із застосуванням одного з шести методів, передбачених Главою 9 МКУ. В останніх двох випадках митною вартістю є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі [7, с.44 – 53].

Робочою групою з питань вступу України до СОТ було проаналізовано національне законодавство періоду 2004 – 2008 рр., із врахуванням питань митної оцінки. За результатами такого аналізу зауваження до норм законодавства з питань митної

оцінки з боку СОТ були відсутні, а розділ, що стосувався митної вартості товарів та методів її визначення був погоджений експертами робочої групи. Тобто «методологія СОТ щодо визначення митної вартості» вже була імплементована у національне законодавство у повній мірі з 2006 р. Отже, можна стверджувати, що порядок та методи визначення митної вартості, передбачені попередньою редакцією МКУ в повній мірі відповідали вимогам Угоди про застосування статті VII ГАТТ/СОТ. Тому порядок та методи визначення митної вартості товарів в новій редакції Кодексу не зазнали принципових змін. У новій редакції МКУ методи визначення митної вартості поділені на основний та другорядні, що відповідає розподілу методів передбачених у Модернізованому митному кодексі ЄС.

Основним залишається метод визначення митної вартості за ціною договору щодо товарів, які імпортуються (вартість операції). Це означає, що цей метод застосовується в абсолютно усіх випадках, крім 6 визначених підстав, які полягають в наступному: 1) відсутність продажу на експорт в Україну (ч. 4 ст. 58); 2) наявність обмеження прав покупця на розпорядження товарами (ч. 1 ст. 58); 3) наявність умов, що унеможливають визначення вартості товарів (ч. 1 ст. 58); 4) якщо частина виручки від подальшого розпорядження надходить продавцю (ч. 1 ст. 58); 5) якщо покупець та продавець пов'язані між собою і ці відносини вплинули на ціну товарів (ч. 1 ст. 58); 6) використані декларантом відомості (ч. 2 ст. 58): не підтверджені документально; не є визначеними кількісно, не є достовірними або відсутня хоча б одна зі складових митної вартості [7, с.44 – 53].

Практика свідчить про зростання застосування методу за ціною угоди визначення митної вартості. Так у 2011 році за цим методом оформлено 90,2% всіх товарів. Основним фактором застосування методу за ціною договору при визначенні митної вартості були: 1) високий середній рівень самостійно заявленої суб'єктами фактурної вартості у 2009 році (станом на грудень



місяць) – 0,72 дол. США/кг., у 2010 – 1,09 дол. США/кг., у 2011 – 1,28 дол. США/кг.; 2) збільшення вдвічі обсягів імпорту за прямими контактами – обсяги товарів, ввезених за прямим контрактом, зросли майже на 50% (з 17 до 26 млрд дол. США) питома вага таких товарів у структурі імпорту зростала з 30% до 33% (без урахування газу); 3) зменшення операцій з офшорними операціями. Якщо у 2009 році питома вага імпорту товарів з використанням офшорів становила – 35%, то у 2011 – вже 21%. Імпортери все більше добровільно декларують дійсну вартість товарів; 4) добровільне декларування суб'єктами сум роаялті, які повинні включатися в митну вартість [8].

Методика застосування першого методу не змінилась – для визначення митної вартості за основу береться ціна, що була фактично сплачена або яка підлягає сплаті за оцінювані товари, до якої додаються відповідні складові (вартість пакування, перевезення, страхування, роаялті тощо).

Новацією застосування цього методу є те, що уповноважені економічні оператори мають право на його автоматичне застосування, за умови надання: договору, інвойсу, банківських платіжних документів та підтверджень витрат на перевезення та страхування.

Контроль правильності визначення митної вартості товарів, що ввозяться уповноваженими економічними операторами, здійснюється виключно після випуску товарів у вільний обіг.

Проте, разом із позитивною тенденцією, існує багато випадків коли митниці та митні пости при вирішенні питання розмитнення імпортованих товарів, не погодившись з задекларованою вартістю визначеною за першим методом (ціною договору), визначають її самостійно, без дотримання умов щодо послідовності застосування, за шостим – методом (резервним). Як наслідок, у суб'єктів господарювання виникає обов'язок щодо сплати додаткових сум ПДВ та ввізного мита. Тому і виникають спори, що вирішуються у судах. Аналіз судових рішень у справах за позовами декларантів до

органів доходів і зборів, пов'язаних з оскарженням рішень про визначення митної вартості товарів, свідчить про сформовану судом правову позицію щодо необґрунтованого застосування органами доходів і зборів другорядних методів визначення митної вартості.

Верховний Суд України 14 травня 2013 року (справа № 21-130а13), відмовляючи Східній митниці у задоволенні заяви про перегляд судового рішення касаційної інстанції вказав, що при визначенні митної вартості товару за шостим (резервним) методом, орган відповідно до вимог статті 266 Митного кодексу України повинен мотивувати у рішенні про визначення митної вартості товару причини неможливості застосування послідовно попередніх п'яти методів [8].

Аналогічна правова позиція викладена Верховним Судом України у постановках від 21.01.2011 (справа № 21-56а10), від 07.02.2011 (справа № 21-76а10), від 14.11.2011 (справа № 21-213а11), від 06.02.2012 (справа № 21-418а11), від 03.07.2012 (справа № 21-197а12).

Зокрема, у даних рішеннях Верховним Судом України зазначено, що «... у разі незгоди митного органу із митною вартістю імпортованого товару він відповідно до вимог статті 266 Митного кодексу України зобов'язаний провести процедуру консультацій, у ході яких мав би дійти висновків щодо застосування того чи іншого методу визначення митної вартості товарів, при цьому кожний наступний метод застосовується у разі неможливості застосування попереднього із наведенням відповідних аргументів» [9, с. 4].

Судові прецеденти свідчать, що органи доходів і зборів у рішенні про визначення митної вартості товарів зобов'язані обґрунтувати неможливість застосування кожного з попередніх методів, в тому числі неможливість визнання заявленої декларантом митної вартості. Разом з тим, зазначене не свідчить, що факт застосування резервного методу визначення митної вартості товарів є необґрунтованим за будь-яких обставин.



Якщо органи доходів і зборів послідовно застосовували методи визначення митної вартості товарів і довів неможливість застосування кожного з них, а також, якщо декларант відмовився надати додаткові документи, то такі дії митного органу будуть правомірними. Свідченням цього є постанови Верховного Суду України від 25.12.2012 № 21-399a12, від 09.10.2012 № 21-252a12 [10 – 11].

З метою запобігання порушень норм МКУ митницями та митними постами, заступник Міністра доходів і зборів України – керівник апарату В. С. Левицький звертає увагу на те, що застосуванню другорядних методів передують процедури консультацій між митним органом та декларантом з метою визначення основи вартості згідно з положеннями статей 50 і 60 МКУ [9]. Під час таких консультацій митний орган та декларант можуть здійснити обмін наявною у кожного із них інформацією за умови дотримання вимог щодо її конфіденційності. Такі консультації, відповідно до частини 6 статті 55 Митного кодексу України, можуть здійснюватися і у письмовому вигляді.

Разом з цим, митний орган має право вимагати, а декларант має надати лише належні документи для перевірки та підтвердження правильності зазначеної митної вартості товару. Надання неналежних документів або ігнорування декларантом процедури консультацій не може вважатися виконанням вимог митного органу щодо підтвердження митної вартості товарів. За таких обставин будуть наявні підстави для прийняття рішення про відмову у визнанні заявленої митної вартості та визначенні її за другорядними методами, в т.ч. за шостим (резервним) методом. Крім цього кожний наступний метод застосовується лише у разі, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу відповідно до норм МКУ.

Залежно від обраного методу митної оцінки товарів ціна на них може збільшитися на 20-50%. Це знають не тільки керівники митниць, але й суб'єкти ЗЕД. Водночас за останні 5 років стабільне наповнення

бюджету країни було досягнуто не за рахунок податкового тиску, а за рахунок реалізації комплексу заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для суб'єктів ЗЕД та запровадження постійного відкритого діалогу з бізнесом. Разом з тим, надмірний тиск на бізнес призводить до того, що імпортери вирішуючи проблему платити або не платити, відповідні суми мита і податків за товар, що ввозиться, виходячи з вартості, встановленої митницею, вибирають шлях: нічого не платити, залишити товар під митним контролем до завершення оформлення і одночасно оскаржити рішення митного органу в адміністративному суді [12]. Такий шлях вирішення проблеми гальмує розвиток бізнесу та ускладнює роботу органів доходів і зборів України.

Зазначені практичні та теоретичні проблемні питання визначення митної вартості товарів та можливі шляхи їх вирішення розглядаються у науково-дослідній роботі «Нормативно-правові аспекти визначення та контролю митної вартості товарів: сутність, проблеми та напрями вдосконалення» № держреєстрації 01117U006923, що виконує Державний науково-дослідний інститут митної справи (далі – ДНДІМС).

Із наведеного приходимо до **висновку**, що проблему застосування методів визначення митної вартості товарів необхідно вирішувати такими шляхами. Перший – забезпечення безумовного дотримання порядку застосування методів визначення митної вартості товарів, встановленого Гл.9 Розділу III МКУ. Другий – удосконалення митного законодавства з питань митної вартості товарів. Зокрема, на даний час ДНДІМС проводиться робота щодо формування зауважень та пропозицій до законопроектів з питань внесення змін до Митного кодексу України стосовно митної вартості товарів, до проекту Закону України «Про внесення змін та доповнень до Митного кодексу України (щодо унеможливлення корупційних дій під час встановлення митної вартості товарів), до проекту Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України (щодо митної



вартості товарів та методів її визначення)» (реєстраційний номер 2061а) та інших законів. Цими законопроектами пропонується спростити процедуру митного контролю та перенести перевірки на інший час, а також забороняють орієнтуватися на базу

даних митниць під час коригування митної вартості товарів.

Напрями подальших досліджень слід зосередити на удосконаленні правових норм щодо визначення бази митної вартості та їх науковому обґрунтуванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тоцька Т. С. Державне регулювання митної вартості : дис. к. держ. упр. : 25.00.02 / Т. С. Тоцька ; Гуманітарний ун-т “Запорізький ін-т держ. та муніцип. управління”. – Запоріжжя, 2007. – С. 160–173.
2. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І.Г. Бережнюк – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
3. Войцещук А. Д. Фінансові оцінки та контроль митної вартості товарів : дис. к. е. н. : 08.04.01 / А.Д. Войцещук ; Тернопільський держ. економ. ун-т. – Тернопіль, 2005. – С. 186–203.
4. Науменко В. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / Науменко В.П., Пашко П.В., Руссков В.А. – К. : Знання, 2004. – 404 с.
5. Терещенко С. Декларування митної вартості та контроль за нею / С. Терещенко // Діловий вісник. – 2006. – № 07 (146).
6. Терещенко С.С. Етапи формування національного законодавства з питань митної вартості / Терещенко С.С., Симонова Г.Д., Хабло Г.О. // Митна безпека. – 2010. – № 1. – С. 38–46.
7. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4495%D0%B0-17>
8. Офіційний сайт Міністерства доходів і зборів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL:<http://minrd.gov.ua>
9. Левицький В. С. Щодо судової практики з питань оскарження рішень про визначення (коригування) митної вартості/ Митна газета № 16 (429) серпень 2013 – С. 3-5.
10. Постанова Верховного Суду України від 25.12.2012 № 21-399а12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28print%29/9220EFB5B73715EDC2257B21004126AE>
11. Постанова Верховного Суду України від 09.10.2012 № 21-252а12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28print%29/5A7394ABBFCDA1DC2257B210040E60B>
12. Як добитися правильного визначення митної вартості на імпортований товар // Офіційний сайт ТОВ «АККО УКРАЇНА» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://www.akkoukraine.com.ua/ua/p-45-0-2-0.ph>

Овчарук І.Г., Царенко В.І. Проблеми реалізації основного методу визначення митної вартості товарів

Анотація. Стаття присвячена новаціям Митного кодексу України щодо митної вартості товарів та проблемних питань реалізації основного методу визначення митної вартості. Наведено аналіз судових рішень у справах за позовами декларантів до органів доходів і зборів, пов'язаних з оскарженням рішень про визначення митної вартості товарів. Розкрито зміст типової помилки митниць при застосуванні резервного методу та запропоновано шляхи її вирішення.



Ключові слова: митна вартість, методи визначення митної вартості товарів, коригування митної вартості, основний метод визначення митної вартості.

Овчарук И.Г., Царенко В.И. Проблемы реализации основных методов определения таможенной стоимости товаров

Аннотация. Статья посвящена новациям таможенного кодекса Украины касательно таможенной стоимости товаров и проблемным вопросам реализации основного метода определения таможенной стоимости. Приведен анализ судебных решений по делам по искам декларантов к таможенным органам, связанных с обжалованием решений об определении таможенной стоимости товаров. Раскрыто содержание типичной ошибки таможен при применении резервного метода и предложены пути ее решения.

Ключевые слова: таможенная стоимость, методы определения таможенной стоимости товаров, корректировки таможенной стоимости, основной метод определения таможенной стоимости.

Ovcharuk I., Tsarenko V. Problems of the basic method of customs valuation.

Summary. This article is devoted to news of the customs legislation of Ukraine on customs valuation and problems of the basic method of determining the customs value. The analysis of court decisions in the case against declarants to the customs authorities relating to appeal decisions of customs valuation. The content of the typical errors in the application of customs backup method and the ways to solve it.

Keywords: customs valuation, methods of customs valuation, customs valuation adjustments, the basic method of determining the customs value.

Стаття надійшла 7.10.2013 р.

